

jeomorfoloji dergisi

Mart/March 1986
Sayı/Number 14

Şekil 4 : Volkanik ürünlerin özellikle bazaltik lavın soğuması sırasında oluşan başka bir yapraklanma olayı. Lav blokları gemi omurgasını andırmaktadır.

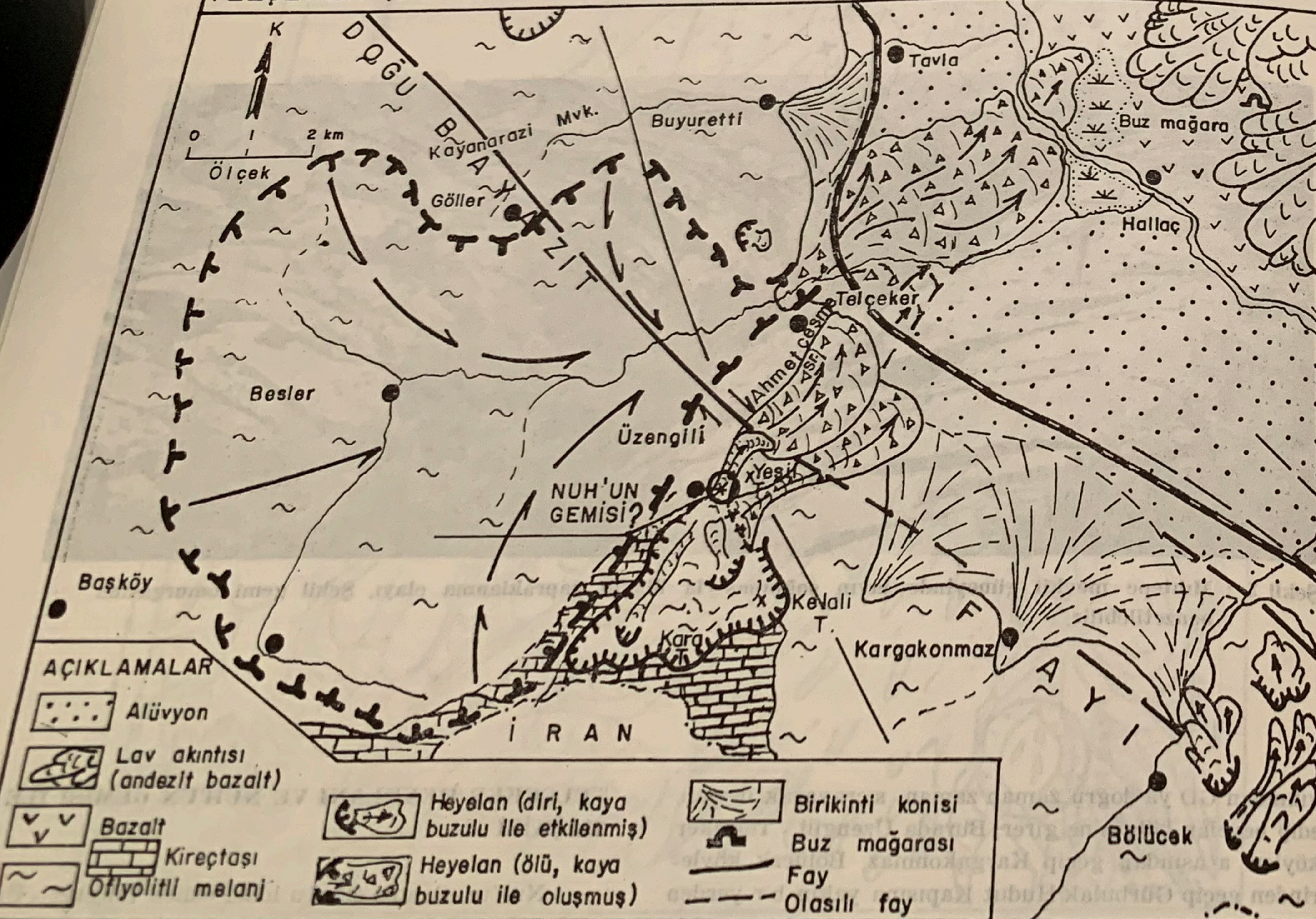
Jeomorfoloji haritası (Şekil 5) incelendiğinde Telçeker Heyelanının iki grupta anlatılması gerektiği kolayca görülür: bunlardan biri çok geniş beslenme bölgesi olan eski (ölü) heyelan, diğeri ise birincisine

yamanmış ve yaslanmış yaşamını sürdürmeye çalışan aktif (diri) heyelan alanıdır (Şekil 5).

Eski (ölü) heyelan : Günümüzden yaklaşık 5000 yıl önce işlevini tamamlamış heyelan, kayma yolunda zaman zaman sellenmelerden oluşan bir akarsu barındırmaktadır. Ölü Heyelanın beslenme bölgesi yaklaşık 40 Km² lik bir alan kaplamaktadır. Dairesel bir konumu olan heyelan beslenme bölgesinin kayma yolu çok kısadır. Bugünkü görünümü ile dik ve dar, yaklaşık 600 m.lik bir boğaz ile Doğubayazıt ovasına açılmaktadır. Heyelan beslenme bölgesinin geniş alan kaplaması ile kayma yolu ve ağız kesiminin ters orantılı olması heyelanın türü ve boşalımının nasıl olduğu hakkında önemli bilgiler vermektedir. Heyelanın yüksek yerlerinde başlangıç bakı nedeni ile (Heyelanın yönü KKD ya doğrudur) kaya buzulu etkin olmuştur. Aşağı kesimler ise malzeme suya doygun ve çamur akmasına dönüşerek işlevini belli periyodlarla tamamladığı söylenebilir.

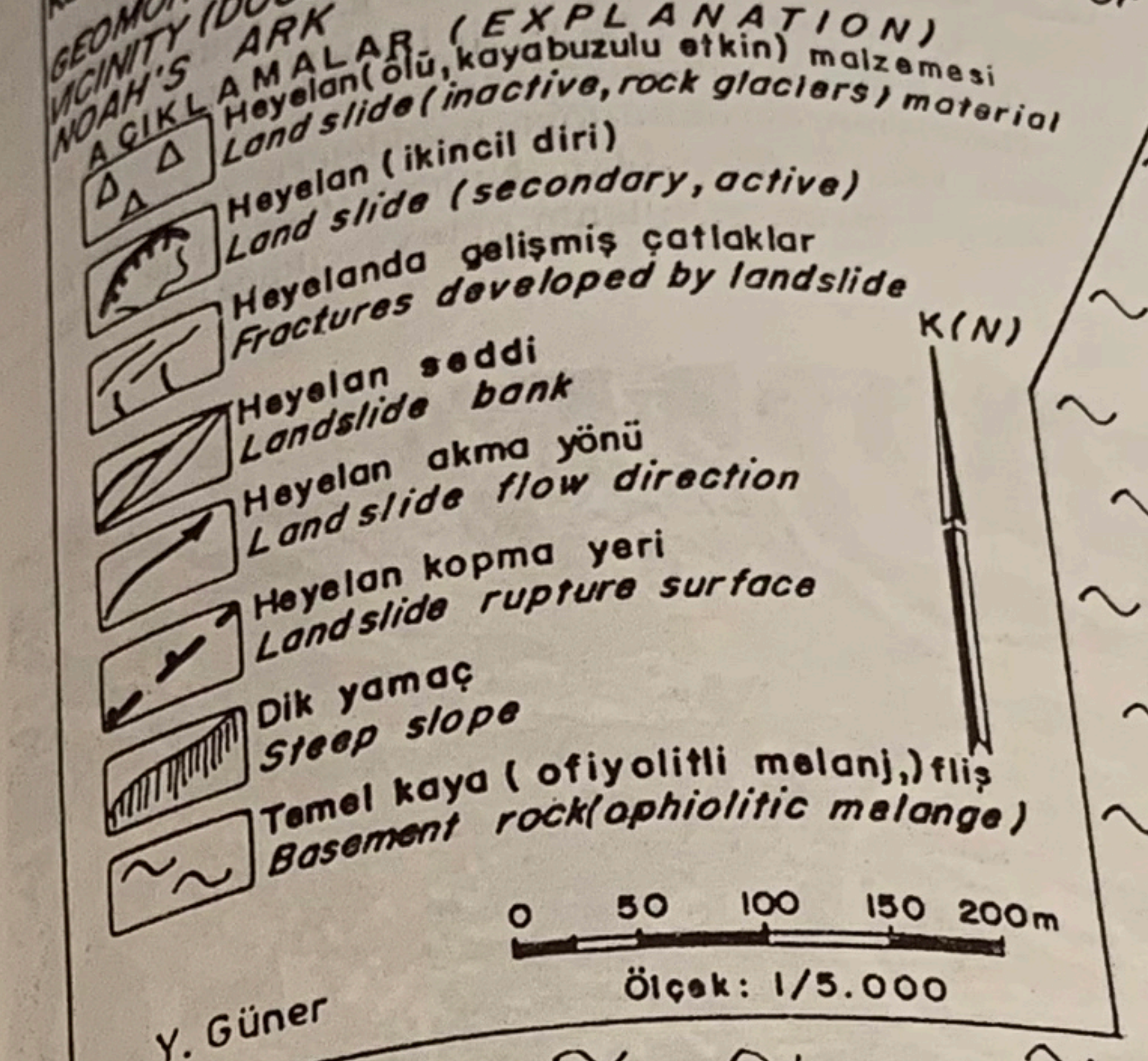
Aktif (Diri) Heyelan : Makalenin ağırlık noktasını oluşturan Telçeker aktif heyelanıdır. Bu heyelandan Üzengili heyelanı olarak da sözedilebilir. Zira heyelan, Üzengili Köyünün hemen yanbaşında yer almaktadır.

TELÇEKER (DOĞUBAYAZIT) YÖRESİNİN JEOMORFOLOJİ HARİTASI

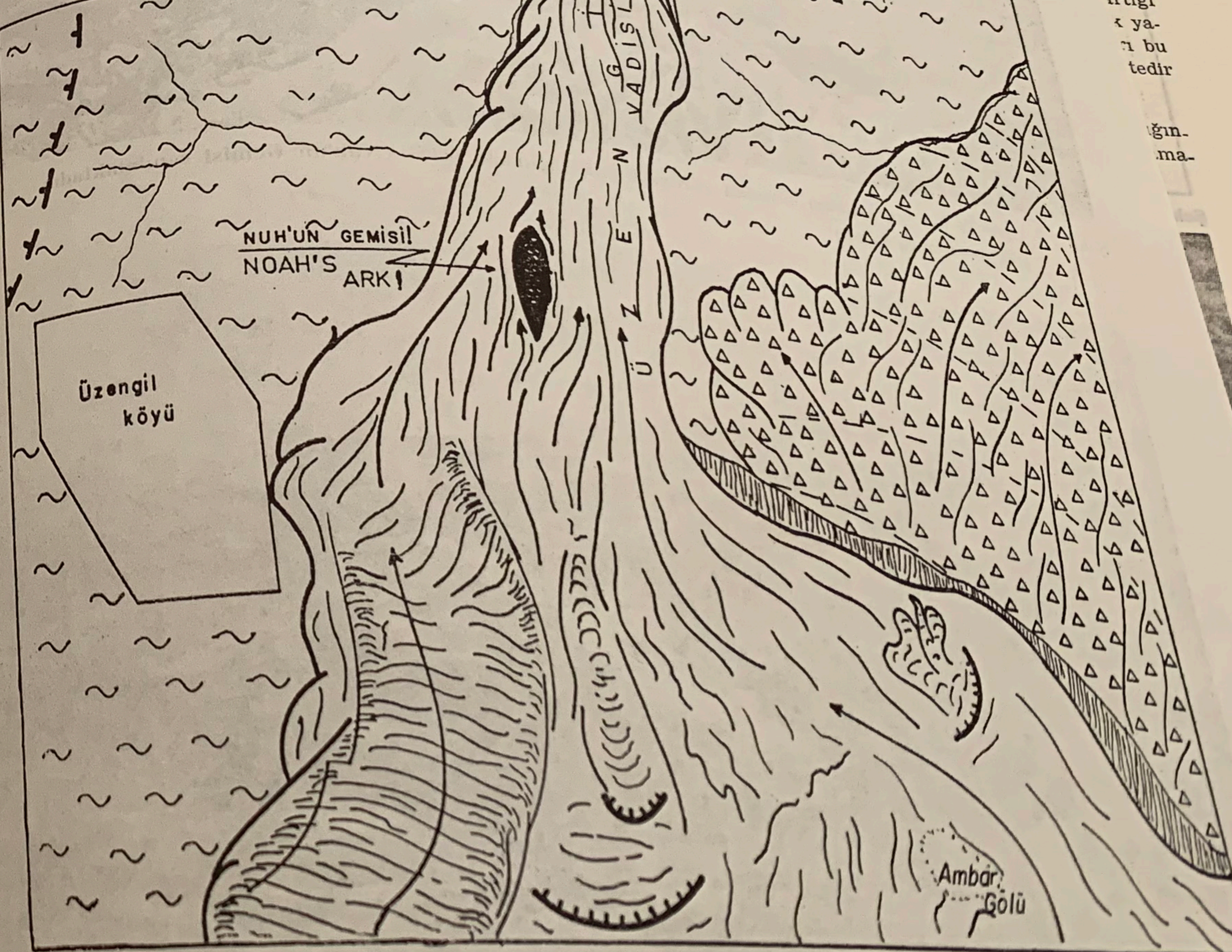
Şekil 5 : Telçeker (Doğubayazıt) yöresinin jeomorfoloji haritası.

NUH'UN GEMİSİNİN BULUNDUĞU SANILAN ÜZENGİLİ KÖYÜ (DOĞU BAYAZIT) YÖRESİNİN JEOMORFOLOJİ HARİTASI

Y. Güner

Ölçek : 1/5.000

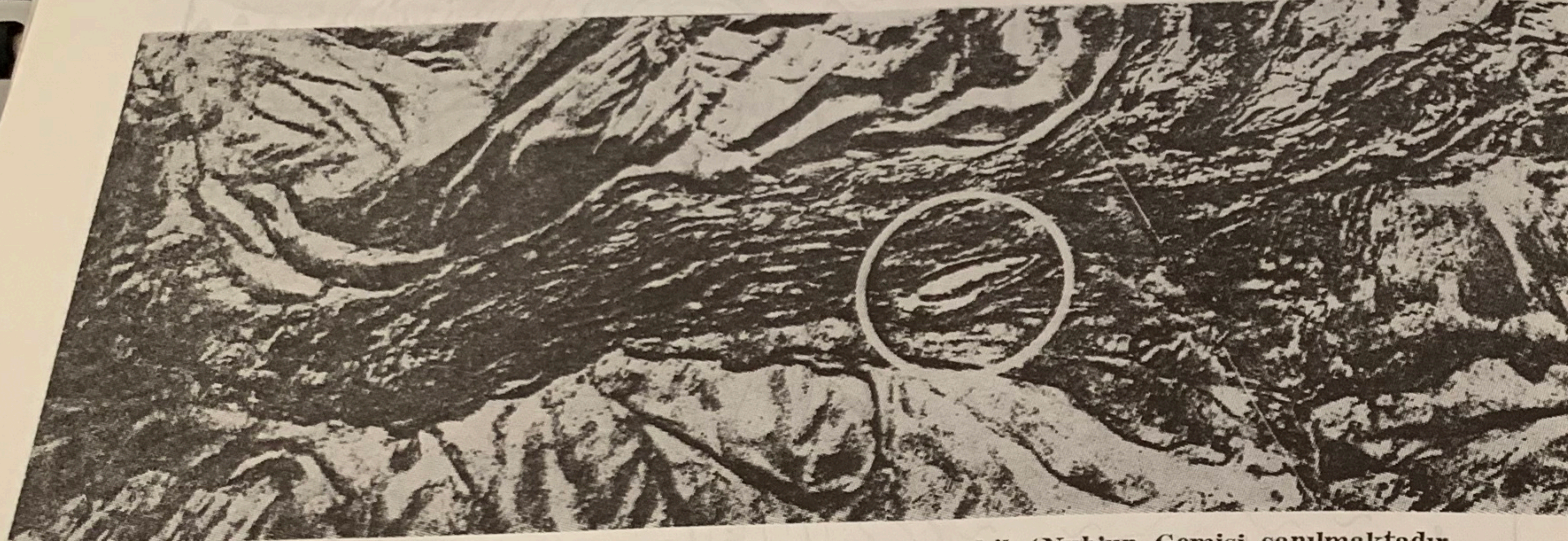
Şekil 6 : Nuh'un Gemisi'nin bulunduğu sanılan Üzengili köyü (Doğubayazıt) yöresinin jeomorfoloji haritası.

bölgesi-
indedir,
kayası
kuzeye
yok ka-
ofiyol-
lanma-
k çap-
ir.
Üzen-
Yeşil-
çeker
oldur-
kireç-
nisine
altın-

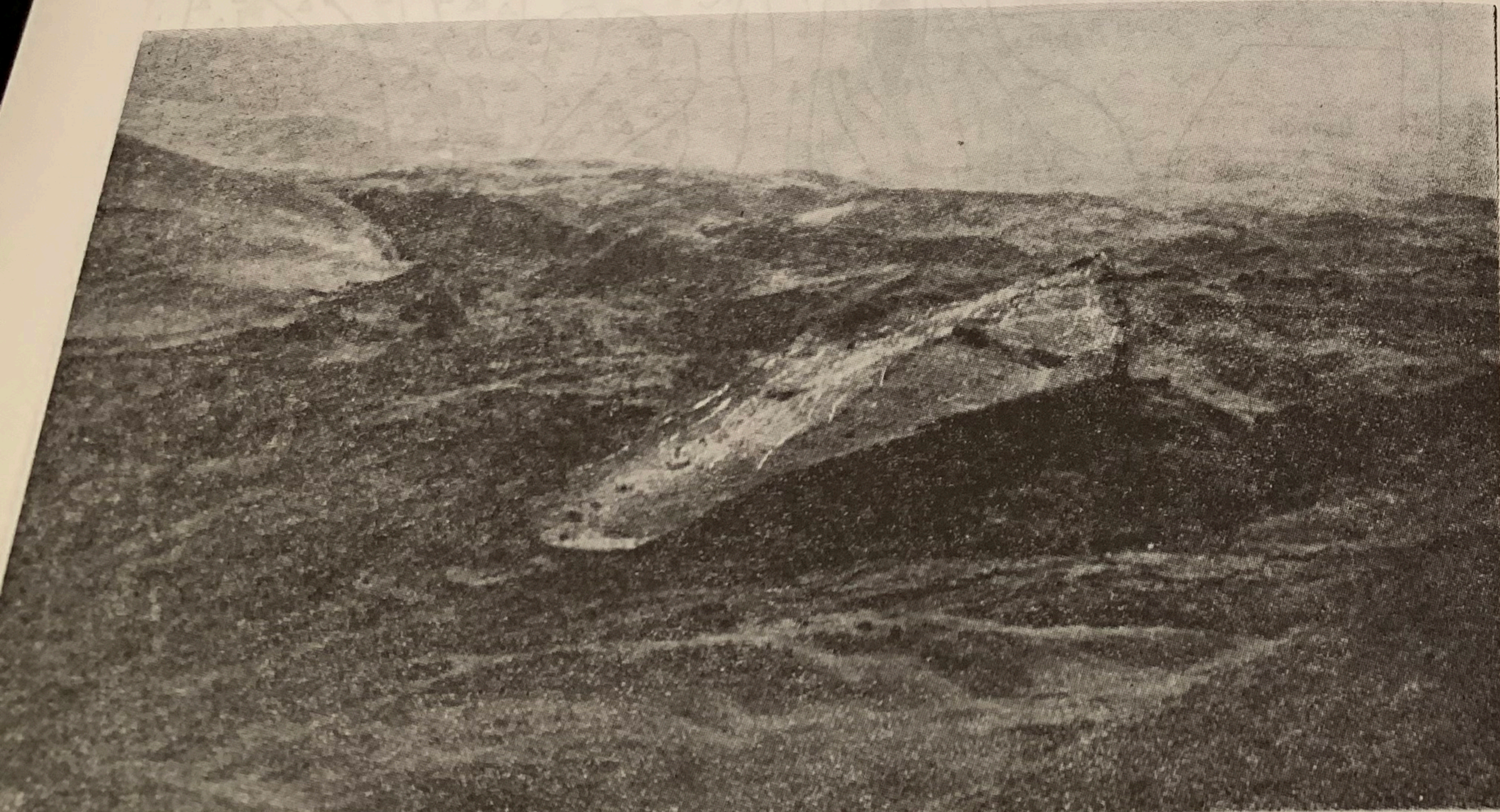
zeme-
Yeşil-
iasını
ırtığı
ya-
bu
tedir

ğın-
ma-

Nuh'un Gemisi olarak bilinen şekil buradaki heyelan sistemi üzerinde, kayma yolunun başladığı kesimdedir (Şekil 6 ve 7). Hava fotoğrafları veya eğik açılı yer fotoğrafları incelendiğinde veya Üzengili Köyü dolayından bakıldığında söz konusu şeklin gemiye benzetilebileceği fakat gemi olmadığı anlaşılabilir. Ancak 1957 yılından beri bilinen (Hayat 1959) bu şekli ve yöreyi özellikle yabancı bilim adamları tarafından yıllardan beri yoğun bir şekilde gemiyi çıkarma çalışmaları sür-

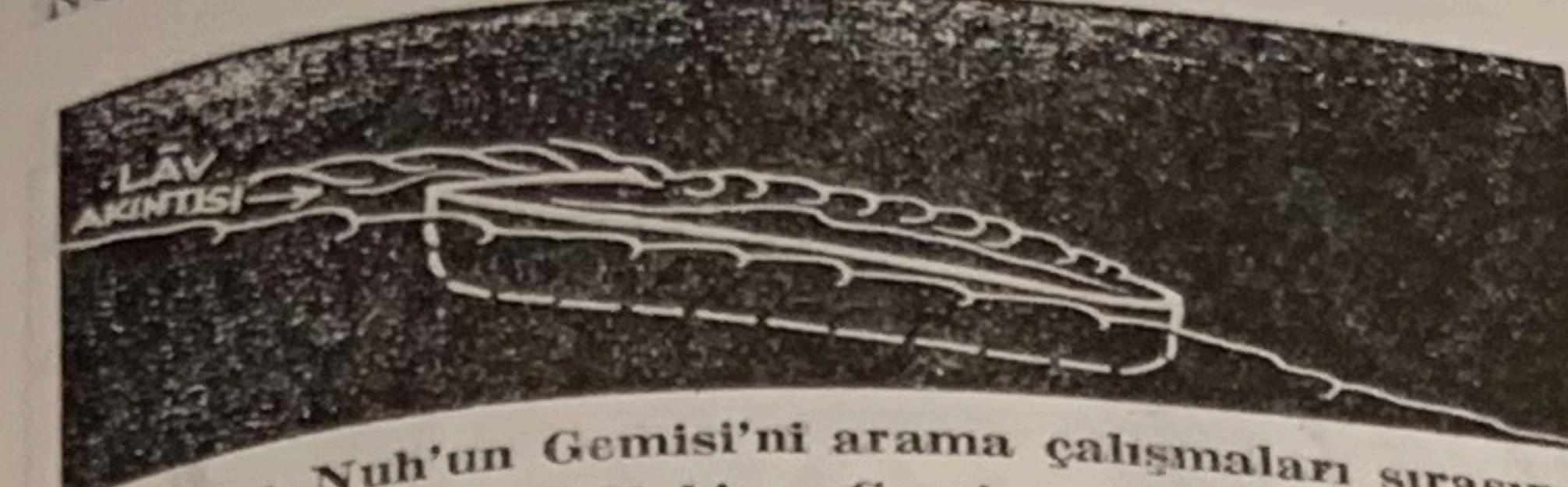
Şekil 7 : Üzengili heyelan alanının havadan görünüşü Daire içindeki şekil (Nuh'un Gemisi sanılmaktadır, Hayat Mecmuasından).

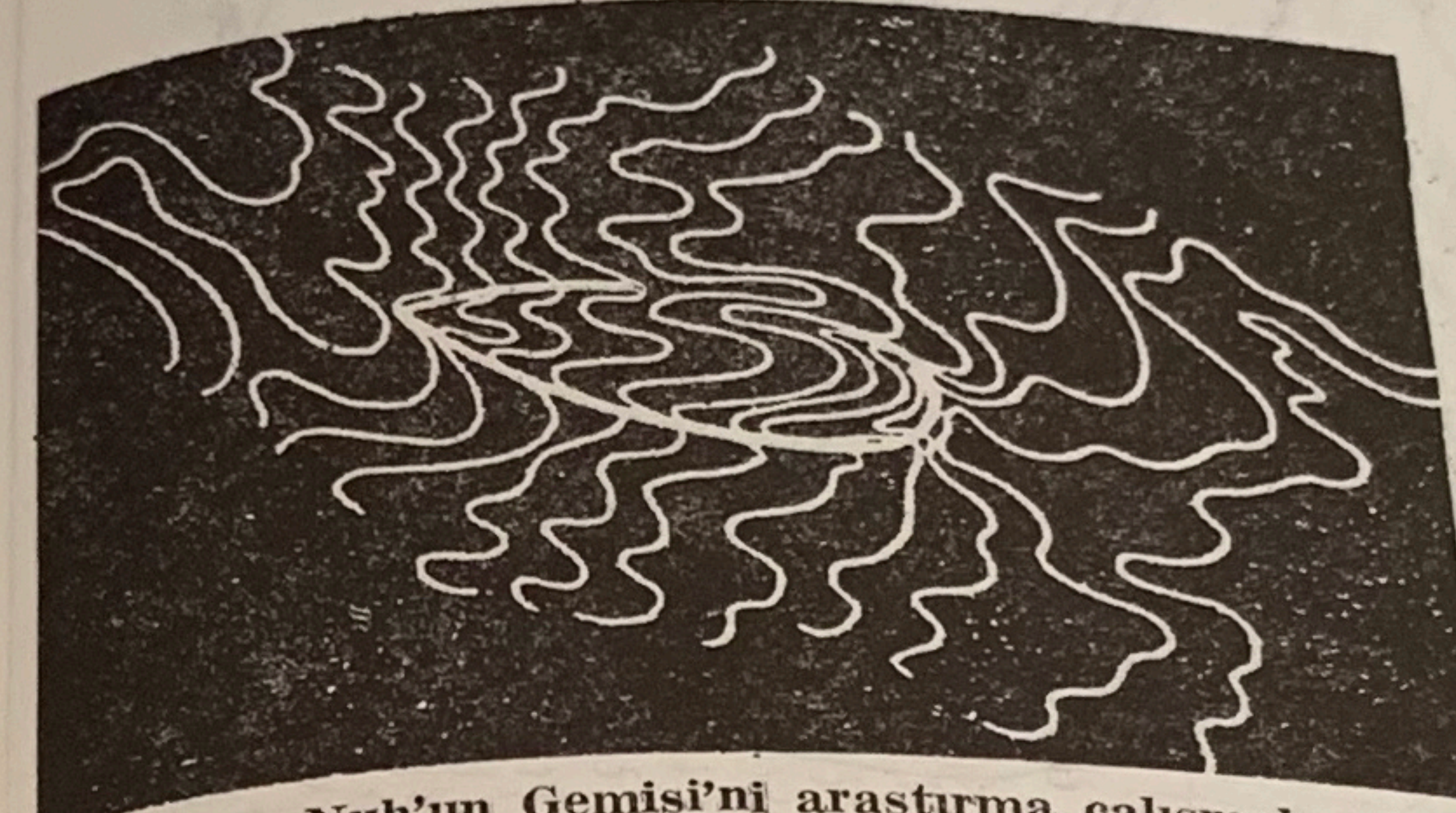
8 : Üzengili köyü dolayından heyelan bölgesine ve Nuh'un Gemisi'ne (?) bakış.

dürülmektedir (Şekil 9 ve 10). Tüm Dünyanın üzerinde durduğu bu gemiye benzeyen şekil nedir, nasıl oluşmuştur burada açıklamağa çalışılacaktır. Yukarıdaki ilgili bölümlerde yörenin heyelan alanı olduğu anlatılmış, heyelanı kolaylaştıran unsurlardan söz edilmiştir. Araştırmalarının sonucunda Telçeker Aktif Heyelanı, heyelanların sınıflamasındaki yeri kaya buzulu ile etkilenmiş çamur akması ağırlıklı KARMAŞIK HEYELAN karakteri göstermektedir.

Heyelanın evrimini kısa maddelerle açıklamağa çalışırken yazıya özne olan Nuh'un Gemisi'ne benzeyen morfolojik birim şekillenip ortaya çıkacaktır :

Şekil 9 : Nuh'un Gemisi'ni arama çalışmaları sırasında çizilmiş Nuh'un Gemisi tasarımı (Hayat Mecmuasından).

Şekil 10 : Nuh'un Gemisi'ni araştırma çalışmaları başlangıcında yörenin çizilen topografik haritası (Hayat Mecmuasından).

1 — Telçeker (Üzengili) heyelan beslenme bölgesinin yukarı kesimleri ortalama 2400 m. yüksekliğindedir. Kopma bölgesi dokanağında en yüksek yer Zindo kayası 2500 m. dir. Heyelan kopma beslenme bölgesi kuzeye bakar. Başlangıçtaki heyelan malzemesini üstte çok kalın tabakalı kireçtaşları, altta fliş ve enalta ise ofiyolitler bulunmaktadır. Bu ortam heyelanın hazırlanmasında (kaya buzulu ile de kolaylaşarak) ve büyük çapta kütlelin harekete geçmesinde önemli faktördür.

2 — Çok büyük hacimdeki heyelan malzemesi Üzengili Köyü kuzeydousundaki Üzengili Vadisi ve Yeşiltepe'nin güneyindeki yamaçları kullanarak Telçeker Köyüne ve Köyün güneydoğu kesimine kadar doldurmuştur. Bu sırada Üzengili Vadisindeki ofiyolit, kireçtaşlarından oluşmuş olan tepelik (Nuh'un Gemisine benzeyen şeklin temelidir) de heyelan malzemesi altına kalmıştır (Şekil 5 ve 6).

3 — Belli bir zaman aralığında heyelan malzemesinin bir bölümü kendi içinde erozyonla taşınmış, Yeşiltepe'nin güneyindeki heyelan kayma yolunun asılı kalmasını sağlamıştır (Şekil 6). Üzengili vadisinde heyelan artığı malzeme vadinin yamaçlarında ve ortadaki tepelik yamaçlarında kalmıştır. Araştırmacılar bazıları bu malzemeyi Geminin yükü olarak değerlendirmektedir (Şekil 11 ve 12).

4 — Beslenme bölgesinde tekrar heyelan hazırlığından sonra hemen hareket başlamıştır. Birinci aşama-

Şekil 11 : Telçeker heyelan bölgesinin ve Nuh'un Gemisi'nin yüksekten görünüşü. Daire içinde Nuh'un Gemisi (?) yükü ile birlikte görülmektedir.